

kétszáz oldalát kitevő jegyzetei teszik lehetővé az emlékirat megértését. Az eddigi egy, 1755-ben készült másolatra visszamenő kiadásoktól eltérően négy másolattól és Bethlen emlékiratainak egy kis töredékéből rekonstruálta szövegét. Azt bőséges jegyzetekkel kísérte. A lábjegyzetekben az idegen nyelvű szövegek magyar fordítását adja. A fargyi jegyzetekben a kiadás általános tudnivalói után, az emlékiratok fejezetei szerint halad. Mindig összefoglalja a fejezetben foglalt kor történelmi eseményeit, sorról sorra haladva adja a magyarázatokat, a személyes érdekektől, családi viszonyoktól bonyolult összetevőket, azok sokféle ágazó szálait felfejti, megmutatva azok végső okait.

Az egyes történelmi személyek legszükségesebb adatait tartalmazó „Személy névmutató”, az idegen nyelvű kifejezéseket magyarázó „Jegyzet-szótár”, végül Bethlen életét szemléltető képek egészítik ki és teszik teljessé a minden részletében kielégítő és mintaszerű jegyzeteket.

Jenei Ferenc

A magyar jakobinusok. Iratok, levelek, naplók. Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta: Benda Kálmán. Bp. 1957. Bibliotheca K. 319 I. (Aurora, 8.)

Benda Kálmán hatalmas háromkötetes forráskiadványának eredményeként sok tekintetben új kép bontakozik ki a magyar jakobinusok mozgalmáról, amely mind a Fraknóitól képviselt nézetektől, mind az új anyagot csak hézagosan feldolgozó korábbi marxista értékelési kísérletektől lényegesen elüt. A jakobinus per története igen széles rétegekben ismert eseménye történelmünknek. A benne szereplő nagynevű írók, a véres befejezés, a szépirodalmi feldolgozások, a film, nem utolsó sorban pedig a jakobinusok céljait és forradalmi szándékát magáévá tevő, helyeslő vagy visszautasító és elvető publicisztika egyformán részesek ebben a népszerűségben. Indokolt volt tehát, hogy a szélesebb olvasóközönség is tájékoztatást kapjon a marxista történetkutatás legújabb eredményeiről. Benda forrásfeltáró és feldolgozó munkájának legfőbb eredményét abban látjuk, hogy a szerző a jakobinus szervezkedést, mint a magyar radikális értelmiségiek és nemesi reformerek mozgalmát mutatja, akiknek tervei a magyar társadalmi viszonyokból nőttek ki, és az egész mozgalom a gyanakvással fogadott apát tevékenységétől eredetileg függetlenül jött létre.

A bevezető tanulmány világos, közérthető formában adja elő a kutatások eredményeit. A kötetben ezután, mintegy 300 lapon keresztül a mozgalmat illusztráló

forrásanyagból kap az olvasó szemelvényeket. Megtalálja itt a per legkiemelkedőbb vádlottainak írásait, filozófiai értekezést, forradalmi verseket és baráti levelezést, rendőrspiclik jelentéseit, a kátékat, a vádiratokat és védekezéseket, a kivégzések leírását, a nádori napló részleteit. A heterogén anyagot az események rendjét követve, és jól felhasználva a perbefogott írók munkáit, szerves egésszé szerkesztette a kiadót, s az egész könyvet érdekes, az olvasót végig lekötő olvasmánnyá tette.

Benda Kálmán nagy forráskiadványát még nem használta fel a benne felhalmozott anyag fontosságának megfelelően irodalomtörténetírásunk. A népszerűsítő kiadvánnyal kapcsolatban most arra kell felhívunk a figyelmet, hogy neves íróktól is számos szöveg van benne, amely eddig magyarul még nem jelent meg. A fordításokat Jászay Magda és Szávost Tamásné készítették igen gondosan.

Tarnai Andor

Hajnóczy József közjogi-politikai munkái. Sajtó alá rendezte: Csizmadia Andor. Bp. 1958. Akadémiai K. 343 I.

Felszabadulás utáni tudományos életünkben kezdettől fogva élénk érdeklődés nyilvánult a magyar jakobinusok mozgalma iránt. A Hajnóczy József-re vonatkozó ismereteinknek Benda Kálmán vetett új alapot forráskiadványával, mikor új, addig ismeretlen vagy kevésbé ismert művekre hívta fel a figyelmet, és közölte a perbeli vallomásokát. Innen kiindulva folytatta tovább a kutatást Bónis György (*Hajnóczy József*, Bp. 1954.) és készítette el a politikai-közjogi munkák magyar fordítását az Eötvös Loránd Tudomány Egyetem állami tanszékének munkaközössége Csizmadia Andor irányításával.

A kötet Hajnóczy két kéziratban maradt és négy nyomtatásban megjelent, latin vagy német nyelvű munkájának fordítását tartalmazza. Két nyomtatott műből (*Extractus legum* és *De diversis subsidiis*) a törvények felsorolását és összefoglalását elhagyta a szerkesztő, csak Hajnóczy észrevételeit és reflexióit közli, minthogy ezek tartalmazzák állásfoglalását.

Tarnai Andor

Gvadányi József: Egy falusi nótáriusnak budai utazása. A szöveget gondozta, utószóval és magyarázó jegyzetekkel ellátta: Geréb László. Bp. 1957 Magyar Helikon. 222 I. (Kis Magyar Múzeum, 2.)

A felszabadulás után először jelent meg a szóban forgó kötet önálló kiadásban,